

Sammenlikning av to innspillinger av et verk av Nicolas Medtner

Av: Erik Haugan Aasland

Jeg har valgt å ta for meg to innspillinger av Nicolas Medtners Skazka op. 20 no. 2, som har tilnavnet "Campanella" og har tonearten H-moll.

Jeg har valgt en innspilling gjort nylig (rundt år 2001 på plateselskapet Lindberg) av den norske pianisten Gunnar Sama, og innspillinger fra 1930 til 1936 av Nicolas Medtner, himself, ved klaveret. Det er to innspillinger med Medtner, hvorav den ene er fra 1930-31 og den andre fra 1936 (henholdsvis på Columbia Records og HMV Records, nå tilgjengelig på CDer på et mindre plateselskap kalt Appian Publications and Recordings), og jeg velger å ta med begge, siden de ikke har vesentlige forskjeller. Jeg vil underveis også komme med korte kommentarer om andre innspillinger, hvis dette kan vise andre viktige aspekter ved stykket.

Notene er publisert på forskjellige forlag, og den enkleste utgaven å få tak i er Dover Publications' Complete Fairy-Tales. Jeg sitter med en skjelden russisk utgave av notene, uten at de er vesentlig forskjellige. Essensen i musikken ligger uansett ikke i disse små kosmetiske forskjellene.

Stykket er et slags karakterstykke - komponisten har selv skrevet i notene at stykket er "told by the bell, but not about the bell". Han ber om et strikt og konsekvent tempo gjennom hele verket, angitt av metronom-tall 92 på 8.delen. Det skal vise seg at mye av essensen i hvordan stykket skal føles ligger i nettopp Medtners ønske om konsekvent tempo, "Sempre al rigore de tempo".

Gunnar Sama etablerer umiddelbart tempo basert på metronom-merket, og holder seg der. Pedalbruk er meget ryddig - det finnes ikke antydning til grøtete tekstur. Det er faktisk så pent at jeg er usikker på om det faktisk lar seg gjøre. Jeg spiller stykket selv, og for meg så er det nesten en kamp om å overleve, da stykket er meget vanskelig. Sama plukker ut melodiene som dukker opp rundt omkring, og understemmer og kontrapunkt får den behandlingen det fortjener. Alt som er skrevet inn som fyllmasse og tekstur ligger pent i bakgrunnen, uten at en eneste tone går tapt. Dette merkes spesielt godt i begynnelsen, når høyre hånd får en melodi som utelukkende ligger i tommelen, og som skal oppleves som legato, selv om dette ikke er fysisk mulig. Over denne melodien ligger det et slags teppe med lyd, som nesten utelukkende spilles i 4. og 5. finger. Dette er svake fingre og det å unngå akksenter og ugjevnheter er en av de vanskelighetene som kan gjøre stykket nesten umulig å spille ordentlig.

Nicolai Medtner starter stykket i vesentlig høyere tempo enn Sama - rundt 120-125 på 8.delen. Pedalbruken er enda mer sparsom enn Sama, noe som gjør stykket litt tørrere, men som da hjelper å få frem portato-tegnene som florerer i dette stykket. Teksturen som jeg tidligere nevnte var vanskelig å holde i bakgrunnen er om mulig enda bedre gjemt, og såvidt jeg kan høre (det er ikke så allverdens bra lyd kvalitet på disse innspillingene - naturlig nok, siden de ble gjort 70 år før Samas innspilling, som har gnistrende flott lyd kvalitet) så går ikke Medtner glipp av så mange tonene heller. Det høye tempoet kan kanskje hjelpe med å få teksturen til å bli nettopp det - tekstur - og ikke enkelttoner som kan skilles fra hverandre, som Sama har en liten tendens til å gjøre.

En annen karaktergivende beskrivelse Medtner gir i notene er Pesante Minaccioso. Med dette regner jeg med at han mener at stykket skal være tungt og truende, slik at man ikke kan misforstå stykket og at det blir for "tynt" i svake partier. Stykket inneholder kun et lite parti (én takt) hvor styrkegraden er pianissimo og resten er alt fra piano til noen ubeskrivelig monumentale klimaks som er merket fortissimo, men hvor Medtner impliserer en fortissimo som ikke likner noe annet enn en kataklysmisk utløsning av lyd. Dette klimaket, på side 6, blir ordentlig voldsomt hos Medtner, og jeg føler at dette er riktig. Sama har holdt det innen rammene til stykket, noe som er meget naturlig med tanke på at dette er en innspilling som skal stå i årevis. Medtners innspilling er mer som en opplevelse av øyeblikket når han spiller. Medtner øker tempoet litt mot dette klimaket, noe som er litt selvmotsigende med tanke på hans "Sempre al rigore de tempo". Jeg føler at han likevel oppnår effekten, og at det han vil unngå ved bruken av denne indikasjonen er rubato i store mengder. Sama holder tempoet i sjakk hele veien, og etter å ha hørt innspillingen mange ganger føler jeg at det nesten er litt for tilbakeholdt. Jeg kan referere til live-innspillinger med Marc-André Hamelin, som holder et enda høyere generelt tempo enn Medtner, og som i tillegg øker tempoet nesten hele veien. Innspillingene med Hamelin klokker inn på rett i overkant av 3 minutter, mens Samas, som er i "korrekt" tempo hele tiden klokker inn på 4 minutter. Hamelins tolkning av dette stykket er meget velfungerende, og karakteren til stykket er ivaretatt, selv om det går diabolsk fort.

Efter det kataklysmiske klimaket er det en antydelse til "stille før stormen". Hovedtemaet dukker opp igjen, i tommelen, men denne gangen synkopert - noe som forsterker følelsen av "Minaccioso" og ikke minst "Pesante", som Medtner ber om i notene. Sama gjør dette partiet på samme måte som han gjør begynnelsen, ryddig og pent. Medtner har på dette stadium nådd et tempo som er en god del høyere enn tidligere, og jeg får en følelse av at den truende katastrofen nærmer seg igjen. Et viktig aspekt er også at Medtner bruker en god del pedal, noe som kanskje ikke hjelper til å fremheve noen av "konseptene" som foregår ved siden av melodien, men som likevel får stykket til å virke så kataklysmisk som det skal være.

Mot slutten, hvor det begynner å tilspisse seg med oktaver i alle retninger, så øker Medtner tempoet enda litt, pluss at han slipper seg løs enda litt mer. Sama forholder seg rolig, og gjør nøyaktig som han har blitt bedt om. Helt på slutten er det et langt løp som ender opp i noen ornamenterte akkorder som raser ned mot subkontra H i bassen, og dette har Medtner helt klart sett for seg at skal være voldelig - intet mindre. Sama har her, som ellers, lagt seg på en nesten umenneskelig klarhet - ikke en tone forsvinner. Medtner velger i dette aller siste fatale fallet mot bassen ha en ritardando. Dette er stikk i strid med hva som står i notene, men gir også følelsen av at stykket slutter ordentlig. Jeg er ikke sikker på hva jeg liker best av Medtners og Samas tolkning - begge fungerer.

Essensen i musikken er tydeligvis at det skal være tungt og truende og at man skal få følelsen av at dette er det siste som kommer til å skje på denne jord. "Sempre al rigore de tempo" er et ønske fra Medtners side, som muligens kanskje skal være der for å hjelpe med at stykket skal få den rette karakteren. Det er godt å vite at Medtner har spilt inn dette stykket, og at han fraviker såpass fra notene. Dette gir i alle fall meg ett innblikk i hvordan en komponist tenker og hva slags intensjoner han har med stykket.

Gunnar Sama har valgt å følge notene til punkt og prikke, og resultatet er slettes ikke dårlig - det er faktisk meget, meget bra. Det eneste som er halvveis negativt med innspillingen er at den ikke nødvendigvis inspirerer til egne og ekteføyte tolkninger fra pianister som hører denne innspillingen og av den grunn bestemmer seg for å øve dette inn. Jeg var en periode fast bestemt på at jeg skulle prøve å nå opp til noe liknende det Sama gjør. Dette har jeg forkastet, og har endt opp med et resultat som i større grad kan minne om Medtners tolkning.